

06.09.2024

Wrocław, dnia 21 sierpnia 2024 r.

W P Ł Y N Ę Ł O

RPW/15981/2024 P
Data: 2024-09-06

Prof. dr hab. Łukasz Błaszczak
Zakład Postępowania Cywilnego
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

Recenzja

rozprawy doktorskiej Pana magistra Krzysztofa Nowysza pt. „Klauzula generalna dobra rodziny w postępowaniu przed sądem rodzinnym”, Warszawa 2024 (Uniwersytet Szczeciński, Wydział Prawa i Administracji)

Podstawą do sporządzenia recenzji w przewodzie doktorskim jest Uchwała Rady Naukowej Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego powołująca moją osobę w charakterze recenzenta w postępowaniu w sprawie nadania Panu magistrowi Krzysztofowi Nowyszowi stopnia doktora nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne.

Przedmiotowa ocena została dokonana w oparciu o kryteria wskazane w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2023 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2023 r., Nr 65, poz. 595 ze zm.) w zw. z art 179 ust 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018, poz. 1669).

Na wstępie należy podnieść, że Pan magister Krzysztof Nowysz niewątpliwie prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną z zakresu postępowania cywilnego, prawa rodzinnego oraz prawa konstytucyjnego jako kandydat do stopnia doktora nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne. Wniosek ten można wyprowadzić na podstawie treści rozprawy doktorskiej i zaprezentowanych w niej wyników badań.

Odnosząc się do rozprawy doktorskiej, należy na wstępie podkreślić, że Pan magister Krzysztof Nowysz podjął w niej problematykę dość skomplikowaną i budzącą wątpliwości nie tylko w judykaturze, ale również w doktrynie. Przedmiotem bowiem badań podjętych w dysertacji jest klauzula generalna dobra rodziny rozumiana jako narzędzie wykorzystywane przez sąd rodzinny przy podejmowaniu rozstrzygnięć. Zagadnienie to nie doczekało się opracowań monograficznych, a wypowiedzi w postaci artykułów, które dotyczą tego tematu są niezmiernie skromne i nie wnoszą zbyt dużo do samej dyskusji. Już sam tytuł przygotowanej rozprawy, tj. „Klauzula generalna dobra rodziny w postępowaniu przed sądem rodzinnym” sugeruje, że mamy do czynienia z zagadnieniem istotnym nie tylko z punktu widzenia teoretycznego, ale i również praktycznego. Nie ulega wątpliwości, że problematyka

ta wykazuje duży potencjał do prowadzenia badań naukowych i to na różnych polach i w odniesieniu do różnych dziedzin; a w konsekwencji także do wyprowadzania określonych wniosków (postulatów, założeń). Uczynienie przedmiotem analizy klauzuli generalnej dobra rodziny i przedstawienie licznych problemów, jakie się z tym wiążą uznać należy za właściwy kierunek, który może być podstawą do opracowania rozprawy doktorskiej. Wszystko jednak zależy od ujęcia samego tematu, autorskiego podejścia do zagadnienia oraz zestawienia go z zagadnieniami teoretycznymi, które niewątpliwie się tu pojawiają, a przynajmniej powinny zostać dostrzeżone przez Autora rozprawy doktorskiej. Pomimo, że temat wiąże się w sposób ścisły z praktycznym wobec niego podejściem, to jednak uwzględniając standardy rozpraw doktorskich, powinien on zostać mocno osadzony w rozważaniach teoretycznych, a nie w rozważaniach o charakterze komentatorskim. W przypadku pracy doktorskiej Pana magistra należy zauważyć, że obie formuły zostały zastosowane, tzn. z jednej strony Autor bardzo mocno osadził temat w rozważaniach teoretycznych, a z drugiej znów strony poczynił bardzo liczne wartościowe uwagi praktyczne. Trudno się temu dziwić, ponieważ przy tak zaprezentowanym temacie, rozważania teoretyczne siłą rzeczy musiały zostać wkomponowane w uwagi typowo praktyczne. O ile element praktyczny jest oczywiście cenny w rozprawach doktorskich jako dodatek wyjaśniający zastosowanie praktyczne danej instytucji, o tyle nie może on być kwintesencją całej pracy. Na szczęście w pracy doktorskiej przedstawionej do recenzji zarówno rozważania teoretyczne, jak i praktyczne są poczynione we właściwej proporcji. W tym zakresie nie mam żadnych zastrzeżeń, ponieważ proporcja ta jest właściwie dobrana do poszczególnych rozdziałów. Zresztą trudno sobie wyobrazić, aby temat wybrany przez Pana magistra osadzał się tylko i wyłącznie w rozważaniach teoretycznych, bez wskazywania na liczne praktyczne aspekty. W przypadku nauki prawa procesowego cywilnego (ale i nie tylko) wszelkie rozważania mają służyć nie tylko teorii, ale i praktyce. I tak też jest w przypadku pracy Pana magistra Krzysztofa Nowysza. Dodatkowo należy zauważyć, że jest to rozprawa bardzo skrupulatnie przygotowana i omawiająca wszelkie szczegóły i sporne kwestie, jakie wiążą się z zastosowaniem klauzuli generalnej dobra rodzinny w sądowym postępowaniu cywilnym. Temat jest bardzo aktualny, biorąc pod uwagę okoliczność, że pojęcie dobra rodziny było rozważane głównie w aspekcie psychologii, etyki czy też socjologii.

Przeprowadzone przez Autora badania pozwalają na stwierdzenie, że niezbędna jest pogłębiona refleksja nad funkcją, zasadnością i zakresem stosowania klauzuli generalnej dobra rodziny przy uwzględnieniu dzisiejszej rzeczywistości społeczno-prawnej, ale także

problemów, z jakimi mierzą się sądy rodzinne przy rozstrzyganiu poszczególnych spraw. Prawidłowa wykładnia klauzuli generalnej i jej zastosowanie do danych stanów faktycznych wymaga przede wszystkim jasnego określenia klauzuli i kryteriów w oparciu, o które jest stosowana. Jak każda klauzula generalna, tak również i ta, w praktyce niesie za sobą pewne zagrożenia, które związane są z zakresem dyskrecjonalnej władzy sędziego oraz tzw. luzem decyzyjnym.

W pracy zastosowano kilka metod badawczych. Autor posłużył się głównie metodą formalno-dogmatyczną, która sprowadzała się do analizy tekstu prawnego, określenia obowiązujących norm prawnych i ich treści. Metoda ta posłużyła normatywnemu zrekonstruowaniu aktualnego stanu opisywanych regulacji prawnych dotyczących zastosowania klauzuli generalnej dobra rodziny oraz związane było z koniecznością dokonania całościowej i wieloaspektowej analizy polskiego materiału normatywnego. Autor posługując się metodą dogmatycznoprawną dokonał przeglądu dotychczasowych poglądów doktryny i to w zakresie prawa rodzinnego, administracyjnego i konstytucyjnego. Z punktu widzenia prawa konstytucyjnego znaczenie klauzuli jest szczególnie doniosłe, ponieważ dobro rodziny jest w polskim systemie prawnym przedmiotem zasady konstytucyjnej (art. 18 i art. 71 Konstytucji RP). Jest tak dlatego, że to właśnie w rodzinie dziecko znajduje najlepsze środowisko do prawidłowego rozwoju. W pracy wykorzystano także metodę empiryczną (badanie orzecznictwa), metodę analityczną oraz teoretycznoprawną. Metoda empiryczna pozwoliła zbadać dotychczasowe tendencje obowiązujące w judykaturze, jak i również umożliwiła odniesienie się do przedstawionych poglądów zaprezentowanych w doktrynie. Stosując z kolei analityczną metodę segmentacji Autor podjął próbę scharakteryzowania poszczególnych części składowych pojęcia klauzuli generalnej dobra rodziny. Dzięki temu Czytelnik może uchwycić istotę samej klauzuli i jej zastosowanie w praktyce przez sąd rodzinny. Wreszcie także skorzystanie z metody teoretycznej raz, że pozwoliło Panu magistrówi w warstwie teoretycznoprawnej zbadać charakter odesłania do dobra rodziny; a dwa, nawiązać także do aksjologii zastosowania przedmiotowej klauzuli, przy uwzględnieniu przy tym także samych uwarunkowań społeczno-ekonomicznych. Nie ulega wątpliwości, że prowadzenie w ogóle badań nad funkcjonowaniem rozwiązań prawnych dotyczących rodziny napotyka na problem wielowymiarowości pojęcia rodziny, będącej przedmiotem badań licznych nauk, których osiągnięć nie sposób pominąć podczas wykładni terminów prawnych. Stąd też konieczność sięgnięcia do określonych metod badawczych, wydaje się szczególnie ważne, przy tak zaprezentowanych temacie. Jednocześnie dzięki przyjętym metodom

badawczym przez Pana magistra, uchwycono temat klauzuli generalnej w kilku płaszczyznach.

Praca wymyka się spod typowych rozważań prawniczych i zahacza o socjologię i psychologię, oczywiście w odpowiednich i zrozumiałych proporcjach - co jest doskonałym rozwiązaniem umożliwiającym dogłębne zbadanie poruszanego w dysertacji zagadnienia. Treść rozprawy doktorskiej wskazuje na ujęcie tematu w sposób interdyscyplinarny. Pokazane są różne wymiary klauzuli generalnej. Jak sam podkreśla Doktorant, opracowany przez niego temat, obejmuje poza rozważaniami prawniczymi, jednocześnie aspekty filozoficzne, psychologiczne, etyczne, socjologiczne oraz pedagogiczne. Jest to doskonałe podejście i niewątpliwie należą się Panu magistrowi słowa uznania za prezentację badań na różnych poziomach i nieograniczanie się tylko i wyłącznie do wątków z zakresu nauk prawnych. W tym kontekście klauzula generalna dobra rodziny została zaprezentowana jako możliwy do wykorzystania modyfikator przepisów prawa materialnego i proceduralnego, służący zmniejszeniu napięcia towarzyszącego rodzinie w sytuacji prowadzonego z jej udziałem postępowania sądowego.

Zastosowane w pracy metody okazały się przydatne i pomocne w ramach rozważań poczynionych w dysertacji. Kompleksowe podejście do zaprezentowanego tematu wymagało skorzystania ze wskazanych metod, które okazały się w pełni uzasadnione.

W pracy została postawiona wstępna hipoteza badawcza, którą następnie Autor rozprawy dowodził, a mianowicie taka, że po pierwsze cywilistyczne klauzule generalne pełnią znamienne funkcję w koordynowaniu procesu adaptacyjnego zasad i wartości zakodowanych w systemie norm konstytucyjnych na poziom ustawodawstwa zwykłego; a po drugie dzięki temu mogą być one traktowane jako instrument służący indywidualizacji rozstrzygnięć sądowych w oparciu o przepisy mające formułę ogólną. Klauzula generalna dobra rodziny jest zatem konstrukcją, która umożliwia zarówno uwzględnienie jak i również przenikanie istotnych wartości na etapie sądowego stosowania prawa w sprawach dotyczących rodziny. Tak sformułowana hipoteza badawcza jest właściwie postawiona i umożliwia rozstrzygnięcie najistotniejszych wątpliwości jakie wiążą się z praktycznym zastosowaniem tej właśnie klauzuli generalnej. Zresztą nie bez przyczyny w doktrynie przyjmuje, że posługiwanie się przez ustawodawcę klauzulą dobra rodziny stanowi wyraz założenia, że rodzina jako grupa społeczna jest nośnikiem wspólnego im dobra, nadrzędnego wobec sytuacji zgrupowanych w niej jednostek.

Centralne zagadnienie pracy scharakteryzowane zostało z dwóch perspektyw. Pierwsza utożsamia klauzulę generalną dobra rodziny bezpośrednio ze zwrotem niedookreślonym zawartym w konkretnym przepisie. W tym ujęciu pozostawiona przez ustawodawcę sądom rodzinnym elastyczność w procesie oceniania uznana została za w pełni intencjonalną. Kontrapunktem dla takiego pojmowania jest umiejscowienie klauzuli generalnej dobra rodziny w drugiej kategorii. Stanowi ją szersza zakresowo klauzula generalna zasad współżycia społecznego. Zgodnie z przyjętą supozycją modyfikuje ona wówczas nie jeden, ale całą grupę przepisów dotyczących stosunków rodzinnych. Jej stosowanie ogranicza się wówczas do wyjątkowych sytuacji, znajdujących uzasadnienie aksjologiczne. Z drugiej znów strony dobro rodziny nie jest pojęciem o sztywno zakreślonych granicach, ponieważ może oznaczać konieczność uwzględnienia, na gruncie poszczególnych unormowań, interesów zróżnicowanych kręgów osób. To z kolei oznacza, że zastosowanie klauzuli generalnej może mieć znacznie szerszy wymiar podmiotowy.

Od strony konstrukcyjnej praca została sporządzona według przemyślanej i uporządkowanej systematyki. Pracę otwiera wstęp, w którym przedstawiono temat i wskazano na jego problemowy charakter, sformułowano też problemy, jak i postawiono hipotezę wstępną, a także przedstawiono informacje co do stosowanych metod oraz zaprezentowano ogólny przegląd treści rozprawy. Pracę wieńczą wnioski końcowe, w których podsumowano dotychczasowe badania. Autor zamieścił także zestawienie orzeczeń, które były wykorzystane w pracy i co ważniejsze, które pomogły mu uchwycić sens i znaczenie klauzuli generalnej dobra rodziny.

Rozprawa doktorska jest bardzo obszerna i można powiedzieć, że aż za bardzo, ponieważ liczy łącznie 354 strony - biorąc pod uwagę, że dotyczy wyłącznie klauzuli generalnej dobra rodziny. Z drugiej znów strony obszerność rozprawy świadczy o olbrzymim wysiłku włożonym przez Autora w jej przygotowanie. Praca składa z sześciu rozdziałów, które są dość mocno rozbudowane. Nie jest to bynajmniej zarzut pod adresem samego Autora, wręcz przeciwnie, obszerność pracy świadczy o dużej wiedzy i zrozumieniu problemów jakie pojawiają się przy tym temacie. Wywód jest jak najbardziej klarowny, ale także zrozumiały i dla praktyka niebudzący żadnych wątpliwości. Konstrukcja zdań jest właściwa i przyjęty styl również nie budzi zastrzeżeń. Doktorant potrafi w sposób jasny i przejrzysty prezentować swoje stanowisko. Wnioski wyprowadzone w rozprawie doktorskiej są zrozumiałe i nie budzą zastrzeżeń. Ogólnie można powiedzieć, że praca jest na bardzo wysokim poziomie merytorycznym i już same rozważania co do poszczególnych kwestii pozwalają wyprowadzić

wniosek, że jest to obecnie najlepsza praca, jaka ukazała się na temat klauzuli generalnej dobra rodziny.

Odnosząc się z kolei do warsztatu naukowego, należy podnieść, iż Autor wykorzystał imponującą ilość prac. Prace te są z różnych dziedzin: postępowania cywilnego, prawa cywilnego, prawa rodzinnego, prawa konstytucyjnego, ale także z zakresu teorii prawa. Niewątpliwą wartością jest także wykorzystania dorobku naukowego socjologii czy też psychologii. Czynione jest to oczywiście z punktu widzenia wyjaśnienia znaczenia i roli klauzuli generalnej. Niewątpliwie świadczy to o ogromnym wysiłku Autora i złożoności opracowanego tematu. Na opracowania te składają się podręczniki, komentarze, artykuły, systemy, ale również monografie. Są to głównie opracowania krajowe. Warto także wspomnieć, że Autor poddał analizie orzecznictwo Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego oraz sądów powszechnych. Nie mam w tym zakresie żadnych zastrzeżeń. W warstwie praktycznej Autor wykazuje się dużą znajomością przepisów i poszczególnych regulacji. W sposób właściwy zestawia je i wyprowadza określone wnioski.

Rozprawa doktorska pod względem merytorycznym stanowi doskonały przykład połączenia wątków z różnych dziedzin. Z jednej strony temat zahacza o prawo procesowe cywilne, ponieważ wiąże się on z działalnością jurysdykcyjną sądu rodzinnego (faktycznie bowiem klauzula ta jest stosowana w sądowym postępowaniu cywilnym); a z drugiej znów wyjaśnienie znaczenia klauzuli nakazuje sięgnięcie do zagadnień z zakresu prawa konstytucyjnego, administracyjnego, rodzinnego, teorii prawa i co ważniejsze do dziedzin wykraczających poza szeroko rozumiane nauki prawne. Pod względem merytorycznym wszystkie najważniejsze kwestie zostały wyjaśnione. Przechodząc zaś do szczegółów, należy podnieść, że rozprawa omawia złożoną konstrukcję klauzuli generalnej dobra rodziny oraz jej znaczenie w kontekście spraw rozpoznawanych przez sądy rodzinne. Autor dąży do określenia zasad interpretacji i stosowania prawa przez pryzmat dobra rodziny. Uwzględnia ewolucję tego pojęcia oraz jego związek z konstytucyjną zasadą ochrony rodziny. Omawia wpływ dokonanej przez sądy rodzinne oceny na proces wykładni przepisów. Wyodrębnia kryteria wspomagające ocenę zasadności określonego rozstrzygnięcia jako zgodnego z dobrem rodziny. W omawianej konstrukcji podkreśla fakt współistnienia unormowań prawnych oraz moralnych. Odniesieniem dla prowadzonych rozważań czyni pojęcia dobra jako podstawy tworzenia i stosowania prawa. Porównuje terminologię i aparaturę pojęciową refleksji prawniczej i etycznej. Przedstawia także konieczne dla zrozumienia materii podstawy rekonstrukcji norm prawnych z przepisów zawierających w swojej treści klauzule

generalne. Kwestie te znajdują szerokie odzwierciedlenie w ramach rozdziału pierwszego, drugiego i trzeciego, gdzie Autor w sposób symboliczny wyjaśnia pojęcie dobra rodziny, aby zwrócić uwagę również na zależność terminologiczną pomiędzy dobrem, a dzieckiem i rodziną. Interesujące są przy tym także rozwiązania Doktoranta na temat statusu rodziny w świetle zarówno prawa polskiego, jak i międzynarodowego. Ten sposób jest jak najbardziej właściwy, ponieważ dla rodziny, jako zbioru jednostek tworzących współzależną grupę o powiązanych interesach, daje się wyznaczyć stan, najlepszy z możliwych, biorąc pod uwagę zarówno interesy poszczególnych jej członków, jak i możliwości ich realizacji. Ów stan, stanowiący dobro rodziny, może być definiowany analogicznie do przyjmowanych w doktrynie definicji dobra dziecka. Konieczne jest zatem porównanie (czy zestawienie) ze sobą różnych pojęć, co w konsekwencji pozwala uchwycić szerszy kontekst samej klauzuli generalnej dobra rodziny.

Dla warstwy merytorycznej istotne znaczenie mają także rozważania dotyczące definicji dziecka nie tylko na gruncie prawa polskiego, ale także międzynarodowego oraz europejskiego. Wiąże się to bowiem ze wskazaniem czy też wręcz porównaniem pojęcia dobra rodziny z dobrem dziecka. W tym zaś względzie podstawowe znaczenie ma wskazanie czy dobre te są względem siebie kompatybilne czy też każde z nich jest odrębne i czy w zasadzie mogą ze sobą kolidować. Problem ten wydawać by się mogło wyłącznie teoretyczny, ma jednak znaczenie dla zdefiniowania i określenia natury klauzuli generalnej dobra rodziny. Dlatego też uznaję za ważne rozważania poczynione w rozdziale drugim, analizującym poszczególne pojęcia.

Rozdział trzeci jest z kolei bardzo interesujący pod kątem etyczno-filozoficznym. Autor wykracza znacznie poza podstawową wiedzę prawniczą i wchodzi w kwestie metafizyczne, związane z sensem bytu, etyki i moralności. Rozdział ten został przygotowany w sposób niezwykle interesujący. Rozważania poczynione są na wyższym poziomie abstrakcji. Co znamienne Doktorant nawiązuje tu do dorobku myśli prawniczej w ujęciu poznańsko-szczecińskiej szkoły prawa.

Zagadnieniom już *stricto* związanym z działalnością jurysdykcyjną sądu rodzinnego poświęcone są rozważania zamieszczone w rozdziale trzecim. Zabrakło mi tu jednak szerszej charakterystyki sądownictwa rodzinnego czy to w ujęciu funkcjonalnym czy też w ujęciu organizacyjnym. Autor powinien rozdział ten rozpocząć od określenia przykładowo spraw z zakresu prawa rodzinnego i kompetencji sądu w tym zakresie, aby następnie płynnie przejść do dalszych rozważań. Tak więc powinno się tu znaleźć nieco więcej zagadnień z zakresu

prawa procesowego, a mnie rozważań wykraczających poza dziedzinę prawa. Podobnie Autor powinien wskazać i wręcz scharakteryzować niektóre z postępowań odrębnych czy też postępowań nieprocesowych, w ramach, których sąd będzie uwzględniał dobro rodziny. Innymi słowy kwestie omawiane na stronie 160 i n. powinny znacznie bardziej rozwinięte.

Niewątpliwie ważnym elementem rozprawy jest zaakcentowanie związku zachodzącego pomiędzy rosnącym znaczeniem klauzuli generalnej dobra rodziny w praktyce orzecniczej z pogłębiającym się wpływem prawa międzynarodowego na polski porządek prawny. Ocena zgodności rozstrzygnięcia z dobrem rodziny dokonywana musi być na płaszczyźnie aksjologicznej, a orzeczenia sądu rodzinnego uwzględniać powinny skutki przewidywane dla funkcjonowania rodziny także po wydaniu rozstrzygnięcia.

W rozprawie przedstawiono sposób rozstrzygnięcia z wykorzystaniem klauzuli generalnej dobra rodziny oparty o metodę porównania skutków alternatywnych rozwiązań oraz współpracy sądów rodzinnych z instytucjami zajmującymi się opieką oraz wsparciem rodzin. W tym zakresie szczegółowo omówiona została opinia opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów jako źródło informacji sądu rodzinnego o sytuacji rodzinnej analizowanej przez pryzmat funkcjonujących w społeczeństwie ocen i wartości oraz formuła współdziałania sądu rodzinnego z organami, instytucjami i organizacjami pozarządowymi na tle ustalania sytuacji rodzinnej. Rozważania w tym zakresie poczynione zostały w ramach rozdziału piątego i mają one istotne znaczenie dla praktyki.

W rozprawie doktorskiej klauzula generalna dobra rodziny uznana została za narzędzie implementujące aksjologię konstytucyjną na płaszczyznę codziennej praktyki orzecniczej. Określono ją mianem łącznika konstytucyjnej zasady ochrony rodziny oraz sfery stosowania prawa. Jak słusznie zwraca uwagę Doktorant, w ramach procesu rozstrzygnięcia opartego o klauzulę generalną dobra rodziny, zachodzi konieczność podejścia metodologicznego. Jest to bardzo ważne z punktu widzenia sądowego postępowania cywilnego. W istocie oznacza to także konieczność przyjęcia zwiększonej transparentności w zakresie ustalania ocen, które są uznane za powszechnie obowiązujące w społeczeństwie. Klauzula generalna dobra rodziny, to nie tylko proces orzecniczy, ale także wpływ tej klauzuli na postępowanie dowodowe i na kwestię dowodu ze świadków czy też dowodu ze stron. Autor w ramach rozdziału szóstego poświęcił szczególną uwagę odrębnościom i zakazom w pozyskiwaniu informacji od małoletnich w postępowaniu odrębnym w sprawach małżeńskich, a także odrębnościom w przeprowadzaniu dowodu z zeznań świadków w sprawach rodzinnych oraz odrębnościom w przeprowadzaniu dowodu z przesłuchania stron przed sądem rodzinnym.

W procesie stosowania klauzuli generalnej niewątpliwie olbrzymią rolę odgrywają sędziowie sądów rodzinnych. Doktorant w sposób niezwykle interesujący omówił tę kwestię, zwracając przy tym uwagę na to, że taki sędzia powinien poza wiedzą prawniczą, wykazać się również określonymi cechami osobowościowymi. Wśród cech pożądanых u sędziego rodzinnego wymienia on m.in. rozbudowane zdolności interpersonalne, spostrzegawczość, właściwą adaptację do etapu rozwoju intelektualnego dziecka, umiejętność precyzyjnego zdiagnozowania przyczyny konfliktu oraz przekonania do słuszności stanowiska. Za istotne uznano, aby cechy osobowości kierunkowej i instrumentalnej były rozwijane, pogłębiane i możliwie stałe. Oceny sędziowskie dokonywane z pominięciem prawidłowości procesów społecznych, a także przewidywania następstw wydawanych orzeczeń, mogą prowadzić do skutków niepożądanych z punktu widzenia społecznego. Innymi słowy mogą one być uznane za społecznie szkodliwe.

W podsumowaniu należy stwierdzić, że praca stanowi rozbudowane i przekrojowe studium dotyczące znaczenia i roli klauzuli generalnej dobra rodziny. Zasadnicze, jak i szczegółowe ustalenia poczynione w pracy zostały w niej przedstawione w sposób czytelny i zawierają konieczne uzasadnienie. Podstawowy walor pracy polega na uporządkowaniu według przyjętej systematyki wielowątkowej problematyki klauzuli generalnej i jej zastosowania przez sądy rodzinne. Wymagało to przeprowadzenia studiów nie tylko nad unormowaniami z zakresu prawa rodzinnego, procesowego i konstytucyjnego, lecz także sięgnięcia do regulacji pozakodeksowych. Doktorant wykazał się dobrą znajomością tej materii, a także umiejętnością łączenia różnych elementów obowiązującego stanu prawnego i formułowania na tej podstawie różnorodnych uogólnień.

Analiza treści rozprawy doktorskiej uprawnia do stwierdzenia, że mamy do czynienia z wywodem przemyślanym, prowadzonym na dobrym i rzetelnym poziomie naukowym. Nie będę tu wliczał ani tym bardziej szczegółowo omawiał, wszystkich istotniejszych, trafnych spostrzeżeń, konstatacji i tez Doktoranta. Byłoby to, jak sądzę, niecelowe. Nadto nie jest moim zadaniem, prowadzenie w tym miejscu polemiki i przygotowywanie artykułu polemicznego.

Biorąc pod uwagę treść rozprawy doktorskiej, należy podnieść, że wykazuje ona znaczne walory poznawcze i niewątpliwie zawiera odniesienie do zagadnień, które mają istotne znaczenie w praktyce. W świetle wszystkich przedstawionych uwag istnieją podstawy by uznać, że recenzowana rozprawa doktorska obejmuje oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, jakim jest określenie istoty i znaczenia klauzuli generalnej dobra rodziny.

Rozważania zawarte w rozprawie wskazują na wiedzę ogólną Doktoranta z zakresu nauk prawnych. Z kolei wykorzystana w rozprawie metodologia i uzyskane za jej pomocą wyniki świadczą o kompetencji doktoranta, które są potrzebne do samodzielnego prowadzenia pracy naukowej w obszarze prawoznawstwa. Ocena pracy jest jednoznacznie pozytywna. Jest to praca dobra, przygotowana w sposób skrupulatny i rzetelny. Baza źródłowa jest pokaźna i niewątpliwie świadczy o tym, że Autor włożył sporo wysiłku w jej przygotowanie.

Uważam, że rozprawa autorstwa Pana magistra Krzysztofa Nowysza ze względu na walory naukowe (ale także i praktyczne) powinna zostać jak najszybciej opublikowana, ponieważ brakuje pracy na temat klauzuli generalnej dobra rodziny, która ujmowałaby w sposób całościowy zagadnienie oraz analizowałaby wszelkie problemy w sposób tak dogłębny i wszechstronny, w jaki uczynił to Pan magister. Zakładam, że praca będzie przydatna nie tylko dla naukowców zajmujących się prawem procesowym cywilnym, prawem rodzinnym czy też teorią prawa, ale również i dla sędziów sądów rodzinnych oraz wszystkich tych, którzy na co dzień stykają się z problematyką postępowań sądowych.

W konsekwencji należy uznać, że przygotowana przez Pana magistra Krzysztofa Nowysza rozprawa może stanowić podstawę nadania stopnia naukowego doktora nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne i z pełnym przeświadczeniem rekomenduję nadanie mu tego stopnia.

Prof. dr hab. Łukasz Błaszczak

